

Neustála degradácia európskeho pobrežia ohrozuje životnú úroveň v Európe

Bývanie pri mori je veľmi atraktívne. Ľudia vnímajú pobrežie ako trvalú majetkovú hodnotu, aj keď nezvratné poškodzovanie pobrežných ekosystémov naďalej postupuje. Súčasný vývoj ukazuje, že pôda v pobrežných oblastiach sa využíva intenzívnejšie ako na iných miestach, napríklad umelo vytvorené plochy na európskom pobreží vznikajú o tretinu rýchlejšie ako vo vnútrozemí. Tieto zmeny sú veľmi rozšírené a ovplyvňujú ich viaceré faktory: demografické zmeny, hospodárska reštrukturalizácia, zvyšovanie úrovne bývania, trávenie voľného času a globálne obchodovanie. Tieto faktory spôsobili v mnohých pobrežných regiónoch rýchle zmeny, ktoré výrazne zmenili potenciálne dlhodobú životaschopnosť pobrežných ekosystémov a funkcií, ktoré poskytujú. Je veľmi pravdepodobné, že jestvujúce vplyvy pôsobiace na pobrežné ekosystémy sa ešte zhoršia zmenou podnebia.

Pobrežné ekosystémy majú pre ľudí mnoho funkcií. Sú dodávateľom potravy, vykurovacieho dreva, energetických zdrojov, prírodných produktov a kultúry (prírodné krásy) pre turistiku a rekreáciu. Pobrežné ekosystémy okrem toho plnia aj dôležité regulačné a podporné funkcie, napr. stabilizáciu brehov a pôsobia ako nárazník pre prírodné nebezpečenstvá alebo detoxikujú znečistenú vodu. Keďže pobrežie čím ďalej, tým viac preberá úlohu "vstupnej brány" v rámci celosvetového obchodu a logistiky, stále sa rozvíja a v dôsledku toho nastáva degradácia funkcií ekosystému.

Tento vývoj je veľmi dôležitý, keďže uvedené funkcie predstavujú významnú časť celkovej hospodárskej hodnoty

pobrežných zón. Morské biologické zdroje Európy napríklad vo veľkej miere závisia od kvality pobrežných zón. Ak dôjde k narušeniu týchto prírodných funkcií, proces degradácie sa postupne zrýchli a sťaží akékoľvek reagovanie spoločnosti na tento proces. Uvedené prírodné funkcie sa nedajú nahradiť žiadnou technológiou alebo technikou.

Až na pár úspešných výnimiek patria pobrežné regióny medzi hospodársky najmenej rozvinuté oblasti EÚ. V roku 1996 patrilo 19 pobrežných regiónov medzi 25 zanedbaných území 15 členských krajín EÚ a aj naďalej sú dôležitou problematikou v rozšírenej EÚ s 25 členskými krajinami. Najmä malé ostrovy postihujú sociálne a hospodárske problémy

(napr. migrácia a nedostatok hospodárskej infraštruktúry).

Rozvoj pobrežia sa doteraz zakladal na hospodárskej reštrukturalizácii. Najmä v regiónoch Stredomoria a Atlantiku táto reštrukturalizácia spočívala hlavne v turistickom ruchu a v rozmachu stavebníctva, ktorý s tým súvisel. V iných regiónoch sa prioritou stala hospodárska reštrukturalizácia rybárskeho priemyslu kvôli výraznému poklesu stavov rýb. Aj zvýšenie počtu prístavov a námornej dopravy viedlo k tomu, že pobrežie sa stalo logistickou základňou.

Živelná urbanizácia, rozvoj rekreačných oblastí a prístavov a vodná kultúra priamo ovplyvňujú ekosystémy. S tým súvisiace účinky siahajú

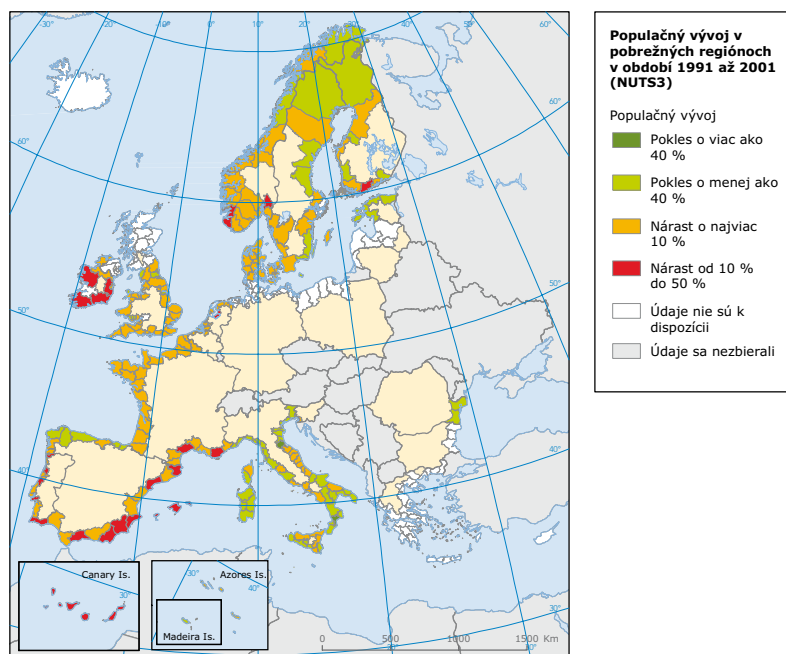

dalej ako priame vplyvy znečistenia, sedimentácie a zmien v dynamike pobrežia. Deštruktívne rybárske postupy, nadmerné využívanie morského dna pri pobreží, zmena podnebia a zvyšovanie hladiny morí sú tiež veľkou hrozbou pre pobrežné lokality ako extenzívne poľnohospodárske plochy pre mokrade a dná s morskou trávou.

Hustota obyvateľstva je navyše v pobrežných regiónoch v priemere o 10 % vyššia ako vo vnútrozemí, v niektorých krajinách je to až o 50 %. Horšie však je, že premena prírodných oblastí na pobreží na umelé povrchy vytvorené ľuďmi je dokonca rýchlejšia než stúpanie hustoty obyvateľstva. Keďže tieto zmeny sú nezvratné, považujú sa za jednu z najväčších hrozieb pre trvalo udržateľný rozvoj pobrežných zón. Bytová výstavba (v mnohých oblastiach väčšinou rekreačné domy a chaty), služby a rekreácia sú hlavnými faktormi, ktoré predstavujú 61 % celkovej absorpcie pôdy na pobreží a jej premenu na umelo vytvorený povrch.

V minulosti sa všetky pobrežné oblasti pokladali za okrajové. Dnes sú však pobrežné zóny najpriaznivejšou oblasťou pre rozvoj. V Európe sa nachádza veľa pobrežných zón, v ktorých podiel povrchov vytvorených človekom prekračuje 45 % z celkovej plochy pobrežného pásu (t.j. najviac 1 km od brehu). Najintenzívnejšie využívané oblasti sa nachádzajú v stredomorských pobrežných zónach (Francúzsko, Španielsko a niektoré časti Talianska). Husto obývané je celé pobrežie

Populačný vývoj v pobrežných regiónoch Európy v období 1991 až 2001

Zdroj: EEA, 2006, na základe sčítania obyvateľstva v rokoch 1991 a 2001, Eurostat.

Atlantiku vo Francúzsku, regióny pri Atlantiku v Španielsku (Baskicko a Huelva) a veľké časti portugalského pobrežia. Intenzívne sa stavia aj na mnohých pobrežiach Severného mora (Holandsko a Belgicko).

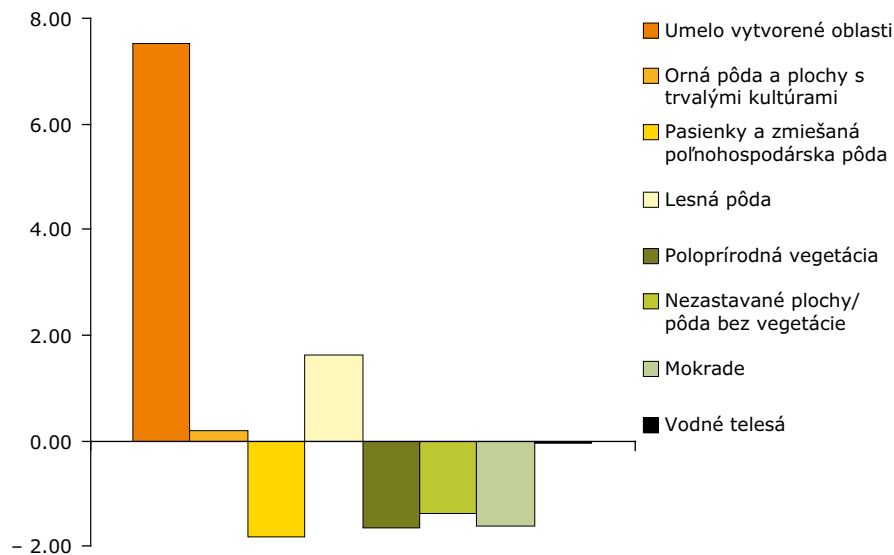
Vyššia životná úroveň v rámci EÚ, liberalizácia európskych leteckých trás, následný vznik nízkonákladových leteckých spoločností a rozvoj transeurópskych ciest a železničných spojení vo veľkej miere zvýšili mobilitu Európanov a najmä ich prístup k oblastiam na pobreží. Zvýšenie osobných príjmov okrem iného znamená, že viac ľudí investuje do rekreačných obydli v oblastiach na pobreží, pretože sú dobrou investíciou a miestom na trávenie voľného času. Rozvoj zariadení a služieb pre užívateľov rekreačných obydli a turistov (napr. hotely,

zábavné vodné parky, golfové ihriská a motokárové okruhy) vedie k tomu, že mnohým oblastiam na pobreží hrozí strata miestnej identity.

Ďalšou hrozbou, ktorej musia regióny na pobreží čeliť, je zmena podnebia. Rôzne spomenuté hrozby, ktoré nesúvisia s podnebím, už zrejme nepriaznivo ovplyvňujú dlhodobú životaschopnosť pobrežných ekosystémov a tým aj ich schopnosť poradiť si s ďalšími ohrozeniami súvisiacimi so zmenami podnebia. Prírodné záplavové územia hlavných európskych riek sú už zväčša zastavané (napr. Rýn, Labe a Pád). V rozpätí rokov 1990 a 2000 sa na rovinatých pobrežných terénoch zaznamenal rýchly rozvoj a vytvorilo sa 1 900 km² umelého povrchu. Tento vývoj sa nespomaľuje. Dôsledkom toho nastáva tzv.

Zmena krajinej pokrývky na 10 km pobrežnej zóny v 17 európskych krajinách, 1990–2000

Čistá hodnota zmeny krajinej pokrývky v % v prvom roku

Zdroj: EEA, 2006.

“stlačenie pobrežia” v mnohých pobrežných oblastiach. “Stlačenie pobrežia” znamená, že budovy a infraštruktúra sa rozširujú a približujú k brehu na úkor prírodných systémov, ktoré bežne fungujú ako nárazníková zóna medzi morom a pevninou. Toto stlačenie

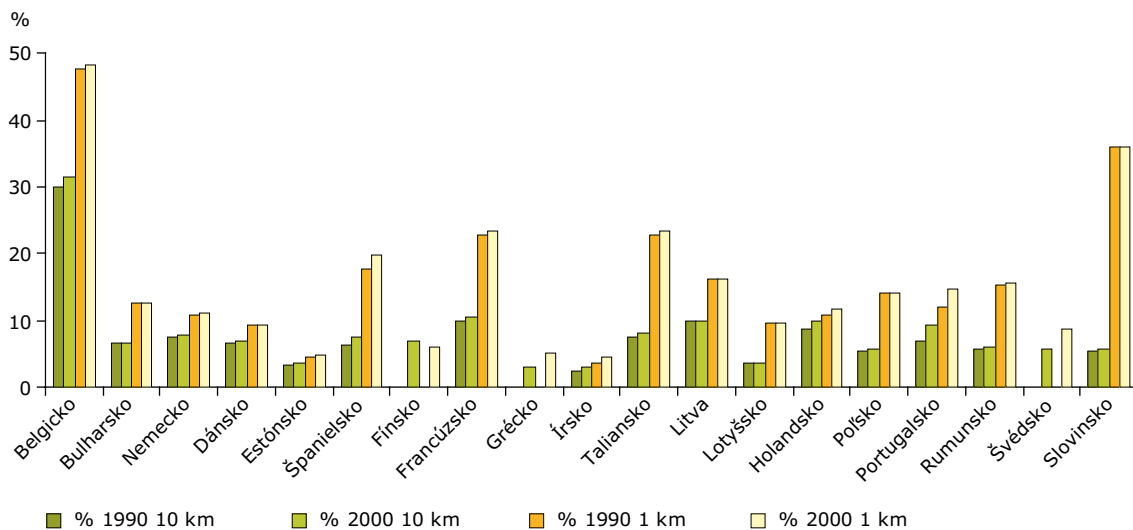
znižuje odolnosť pobrežných oblastí voči zmenám podnebia a zvyšovaniu morskej hladiny, hlavne počas extrémneho počasia, ako sú búrkové vlnobitia.

Zlepšenie manažmentu pobrežných zón, hlavne

v súvislosti s územným plánovaním, má v sebe potenciál, ktorý by mohol znížiť zraniteľnosť regiónov na pobreží vplyvom zmien podnebia. V súčasnosti vznikajú v niektorých krajinách národné stratégie na prispôbenie sa zmene podnebia, ktoré ponúkajú prehľadné pokyny na zlepšenie prirodzenej odolnosti pobrežia a trvalej udržateľnosti. Napríklad zásada “riadeného ústupu” z pobrežia, ktorej cieľom je zvýšenie odolnosti sociálno-environmentálnych systémov voči zmenám podnebia, je dobrým základom integrovaného manažmentu pobrežia.

Od roku 1995 viedli obavy o stav pobrežia v Európe k množstvu iniciatív v rámci EÚ, na základe ktorých vznikol koncept integrovaného riadenia pobrežných zón (Integrated coastal zone management, ICZM). Cieľom ICZM je zladenie potreby rozvoja a ochrany základných zdrojov, ktoré sú potrebné pre hospodárstvo pobreží. Osobitným

Zastavané oblasti na pobrežnom páse od 0 do 1 km v porovnaní s celou 10 km zónou, 1990–2000

Zdroj: EEA, 2006.

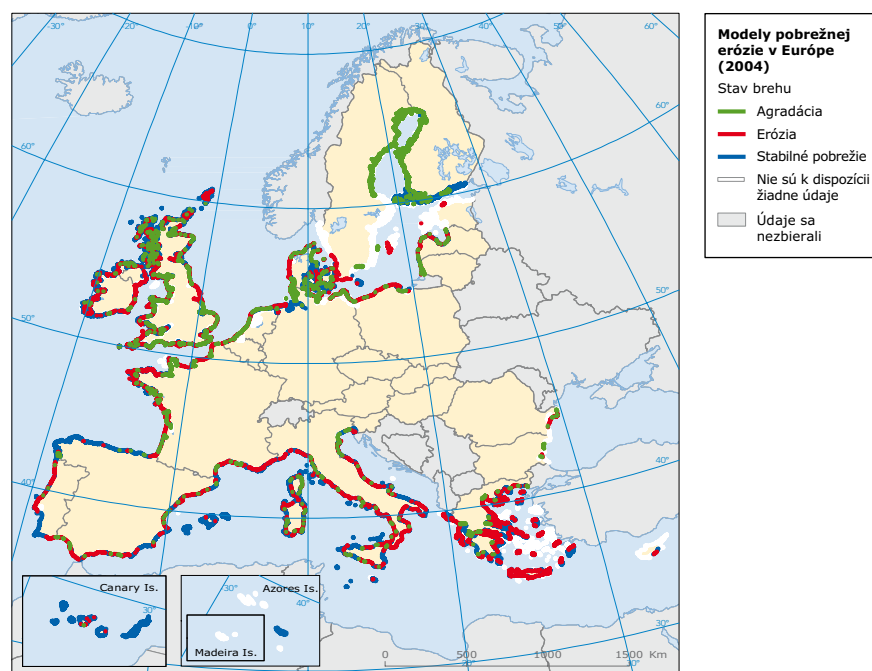
cieľom práce Európskej environmentálnej agentúry (EEA) je prispieť v roku 2006 k posúdeniu odporúčania Európskeho parlamentu a Rady týkajúceho sa zavedenia ICZM (2002/413/ES). Európska tematická stratégia o ochrane a zachovaní morského prostredia sa zaoberá aj pobrežím a podporuje ochranu ekosystémov a navrhuje morské regióny. EÚ sa angažuje aj v rozvoji politiky morského prostredia. Nový vývoj v tejto politike má potenciál prispieť

k zlepšeniu integrovaného manažmentu pobrežia a jeho ekosystémov. Hlavným meradlom úspechu bude prijatie jednotných krokov v rámci týchto politík a ich zavedenie prostredníctvom lepších mechanizmov riadenia.

Literatúra

EEA (2006), *The changing faces of Europe's coastal areas*, EEA správa č. 6/2006, Európska environmentálna agentúra, Kodaň.

Modely pobrežnej erózie v Európe, 2004

Zdroj: EEA, 2006, na základe EuroSION, 2004.

European Environment Agency
Kongens Nytorv 6
1050 Copenhagen K
Denmark

Tel.: +45 33 36 71 00
Fax: +45 33 36 71 99

Web: eea.europa.eu
Enquiries: eea.europa.eu/enquiries

